

EN ANNAN DEL AV VÄRLDEN

om församlingars möte med invandrare

En annan del av världen

Om församlingars möte med invandrare

Ekumeniska rådet i Finland
Helsingfors 2007

Innehåll

5	FÖRORD
6	FLYKTIGA RESURSER
8	FLYKTINGVÄNNER MED HJÄRTA OCH VISIONER
12	SNABBKURS I UTLÄNNINGSRÄTT
16	FRISTADSRÖRELSEN
19	ATT FÖRSTÅ FLYKTINGAR
27	DIALOG – VÅRT ANSVAR FÖR DEN OAVSLUTADE SKAPELSEN
29	FLYKTINGSKAP I BIBELN
32	FRÄMLINGEN
34	ESBOS VÄDJAN
36	PRAKTISKA SYNPUNKTER
38	KONTAKTINFORMATION

Ekumeniska rådet i Finlands publikationer LXXXI
 Utgivare: *Ekumeniska rådet i Finland*
 Illustrationer: *Antonia Ringbom*
 Grafisk planering och layout: *HiekkGraphics.fi*

Förord

Boken du håller i din hand är inte slutprodukten, utan ett bidrag till den process som mötet mellan människor med olika kulturbakgrund i Svenskfinland innebär. Målgruppen är i första hand finlandssvenska församlingar, frivilligarbetare och anställda, som har eller skulle vilja ha kontakt med flyktingar och invandrare på sin hemort.

Vi hoppas boken kan få vara till nytta för dem som kommer i kontakt med asylsökande, utvisningshotade, flyktingar och invandrare.

För det första vill vi erbjuda baskunskap om de lagar och förordningar som gäller asylsökande och utvisningshotade. När man känner till deras juridiska rättigheter och skyldigheter är det lättare att veta vilka åtgärder som behövs vidtas.

För det andra vill vi ge möjlighet till fördjupning i den process som mötet med det annorlunda innebär. Vare sig det handlar om kulturmöte eller religionsmöte är det i första hand människor som möts. Trots olikheter i bakgrund och kultur är det ändå mer som förenar än skiljer människor åt.

För det tredje vill vi lyfta fram det faktum att engagemang för flyktingar och invandrare ligger djupt rotat i den kristna tron.

Vi hoppas att texterna kan vara till hjälp i mötet med flyktingar och invandrare, att det kan ge uppmuntran och mod, skapa oräddhet och engagemang för människor som av olika anledningar tvingats på flykt. Människor som ryckts upp ur sitt sammanhang på grund av krig, oroligheter, förföljelse eller naturkatastrofer. Människor som lika väl kunde vara du eller jag. Människor som bär gudsbilden inom sig.

Vi tackar Ekumeniska rådet i Finland och Sektionen för finlandssvensk ekumenik och Kyrkans central för det svenska arbetet för initiativet att bilda en ekumenisk arbetsgrupp för invandrarfrågor och för det ekonomiska stöd som möjliggjorde denna bok, samt Kyrkans Utlandshjälp som deltagit i utgivningen av materialet.

Ekumeniska invandrararbetsgruppen

Asta Särs, ordförande

Margareta Smith-Edström

Sara Torvalds

Jarkko Willman

Jani Edström, projektsekreterare, KCSA

Flyktiga resurser

Rafael Edström, pastor

Iden allmänna bedömningen såväl som i insändarspalterna möter man helt olika uppfattningar och inställningar till huruvida flyktingar och invandrare är en tillgång eller en belastning. Många företräder en positiv inställning till främlingar som söker sig till vårt land. De hävdar att vi behöver en betydande invandring för att balansera den negativa åldersstrukturen i vår befolkning. Även ledande politiker stöder den åsikten. På många områden lider vi redan nu brist på arbetskraft, men Utlänningsverket följer en mycket restriktiv linje i sin tolkning av Utlänningslagen när det gäller uppehållstillstånd för arbetssökande.

Myndigheterna förefaller vara mera lyhörda för protesterna mot en liberalare invandrapolitik än för en långsiktig arbetskraftsplanering. Vanliga argument är: - De kommer bara hit för att njuta välsignelserna av vår välfärd. De tar arbetet från oss. De ökar brottsligheten. Hur kan vi bemöta dessa påståenden?

Jag kunde fortsätta och teoretisera om olika synpunkter i invandrar- och asylfrågor och låta olika åsikters berättigande slåss mot varandra, men det skall jag inte göra, utan låta exemplen tala för sig själva. Jag är mycket medveten om att många söker sig till vårt land för att eventuellt få en bättre framtid för sig och sin familj. En del kallar dem lycksökare eller sociala turister. Men vad skall jag kalla min egen far som i början på förra seklet sökte sig till USA för att skrapa ihop pengar för att lösa ut sina tre systrar och sedan kunna överta hemmanet för att så småningom ha möjlighet att försörja en stor familj. Eller min förre svärfar som gjorde tre resor till USA innan han hade möjlighet att köpa ett hemman, bygga en gård och vid sidan av fisket försörja en familj med sex barn i en fattig skärgårdskommun. För att inte nämna alla arbetslösa som drog till Sverige på 1940- och 1950-talen för att finna utkomstmöjligheter.

Är det inte så att den som vill arbeta skall ha möjlighet att ta sig fram? Men lika naturligt borde det vara att den

som kommer till vår dörr och söker hjälp för liv och lem skall få den hjälp han eller hon behöver.

Låt mig ta några exempel från några fall jag känner väl till. De handlar om människor som kommit till vårt land och som genom sin person och arbetsinsats blivit till ovärderlig hjälp och välsignelse:

De kom hit från Rwanda för att utbilda sig, han till byggnadsingenjör, hon till merkonom. Efter avslutade studier återvände de till sitt land där de tilldelades uppgifter som de hade kompetens för. I samband med inbördeskriget dödades mannen och efter mycket om och men beviljades hustrun och de tre barnen uppehållstillstånd i vårt land. Hon kompletterade sina tidigare studier och har nu jobb på arbetskraftsbyrån på orten. Trots sina fina betyg och goda rekommendationer hade hon svårigheter att få en tjänst på grund av fel hudfärg!

Hon kom hit som tonåring tillsammans med sin mamma och en yngre bror från Iran. Pappan, en hög officer, hade avrättats. Här fortsatte hon sina studier, skrev studenten och tänkte utbilda sig till sjökaptan. Hon sökte och kom in till sjöfartsläroverket. Men eftersom hennes medborgarskap inte var i ordning kunde hon inte få praktik på internationellt gående fartyg och därmed sattes stopp för hennes planer att bli sjökaptan. Nu studerar hon till sjukskötare. Jämsides med studierna har hon även jobbat som lokal-tv producent.

Hela familjen kom hit från vårt östra grannland, sökte asyl och efter flera avslag och lång väntan fick de uppehållstillstånd. Han fick arbete inom båtbranschen till att börja med och jobbar nu i ett byggnadsföretag där hans ingenjörskunskaper kommer väl till pass. Hon är utbildad musikpedagog och konsertpianist, undervisar i medborgarinstitut och har dessutom startat en egen blandad kör. Familjen köpte ett gammalt hus som de renoverat till bostad åt sig. De är ett talande exempel på att det finns företagarganda bland invandrarna.

Hon kom till Finland med sina två små pojkar. Mannen var kvar i Iran. Hon läste finska och lärde sig även behjälpligt svenska. De väntade att maken och pojkarnas pappa skulle få komma ut ur det gamla hemlandet och förena sig med dem. Tiden gick, veckor och månader blev år. I fyra år väntade de. Mammans psyke var på bristningsgränsen. Hon sökte sig till den lilla församlingen, där hon fann gemenskap och tröst. Tidigt en söndagsmorgon ringer mannen från Åbo och ber hustrun komma och hämta honom. Det är ju inte så enkelt att klara sig i Finland enbart med persiska. Efter ett år utökades familjen med en liten flicka. Makarna driver en pizzeria med sådan framgång, att de nått första platsen i sin företagarkedja. Pojkarna går i skola och spelar fotboll på fritiden. Flickan finner sig väl tillrätta i pizzerian efter dagis.

Hon kom med man och två barn från Afrika. De fick efter en lång och prövosam väntetid slutligen uppehållstillstånd och flyttade till Borgå. Efter ett halvt år omkom mannen i en drunkningsolycka. Det var ett hårt slag för den lilla familjen, men mamman gav inte upp. Efter avklarad merkantil utbildning fick hon småningom arbete som arbetskraftshandledare för invandrare. År 1999 utsågs hon till Årets flyktingkvinna av Finlands flyktinghjälp. Hon

medverkar i kyrkliga sammanhang som gospelsångerska och är numera gift med en finländare.

De kom från Balkan och sökte asyl i vårt land, pappan och två barn. Mamman hade omkommit under oklara omständigheter. Efter negativa beslut avvisades familjen med poliseskort till Prag. Med vänners hjälp lyckades de få en ny myndighetsprövning, vilket resulterade i att familjen kunde återvända till Finland efter fem veckor. Numera är dottern i familjen gift med en finländare. Efter studenten avlade hon ekon.mag. examen och fick tjänst på TE-centralen. Hon är politiskt aktiv och vill särskilt arbeta för invandrarnas situation i vårt land. Brodern har arbete på ett dataföretag och pappan har tidvis haft tjänst med anknytning till östhandeln inom Österbottens högskola.

Exemplen kunde mångfaldigas och bakom vart och ett av dem gömmer sig mycken ångest och vanda. Men trots motigheterna ger resultatet belägg för att invandrare är en resurs.

Hur många negativa beslut som berövat oss betydande resurser, goda grannar och medarbetare vet ingen. Vad som mött dem som utvisats ur vårt land är likaså höljt i dunkel. De beslut som tas av våra myndigheter är ofta mycket vagt underbyggda och rutinmässigt formulerade.

Flyktingvänner med hjärta och visioner

Jani Edström, TM, utbildare vid Kyrkans Utlandshjälp

En eftermiddag i november stiger jag in i kulturcentret Capella i Oravais som ligger inhyst i ett stort gult hus en bit från riksväg 8. Jag möts av doften av nybryggt kaffe och sätter mig till bords med några av dem som jobbar där idag. På väggarna hänger färggranna plancher och broderier med bilder, teckningar och bibelspråk. Stämningen är öppen och välkomnande. Människor droppar in med jämna mellanrum, träffas, dricker kaffe och planerar kommande projekt. I rummet invid sitter fyra ungdomar med internationell bakgrund och surfar och läser e-post. Det är nästan som i vilket Internetcafé som helst, det kunde vara Prag, Dublin eller Budapest.

Kulturcentret Capella, som ligger nära Flyktingmottagningsförläggningen i Oravais, är en plats för en mångfaldig och mångkulturell verksamhet där asylsökande och ortsbör kan mötas. Här kan barn och vuxna jobba med olika saker. Det är mycket klippande och klistrande, man tecknar och syr. Just nu förbereder man nästa stora musikprojekt, ett juloratorium som skall uppföras i baptistkyrkan, Betel.

En av orsakerna till att Capella finns är etableringen av Flyktingmottagningscentralen i Oravais. Den är en av femton mottagningscentraler och den enda som fungerar på en i huvudsak svensk ort. Förläggningen grundades 1991, den upprätthålls av Oravais kommun och är statsfinansierad via TE-centralen. Till förläggningens uppgifter hör att ordna tillfällig inkvartering, erbjuda sjukvård, hälso- och socialvård. Samarbetet mellan mottagningscentralen och Capella är gott.

Samlingspunkt

Capella är en samlingspunkt både för skolbarn och deras föräldrar. Alltid finns det någon att prata med, någon att anförtro sig åt. Centret drivs av en fristående förening med i huvudsak frivilliga, aktiva ortsbör och asylsökande och det

känns öppet och neutralt att komma dit. – Alla som vill kan komma hit och tillbringa en stund här. Barnen kommer ofta hit efter skolan, berättar verksamhetsledare Sari Nordlund, som får nytta av sina breda språkkunskaper i sitt arbete.

Emmi från Ryssland som bor i en lägenhet i invid Capellas utrymmen bjuder på kaffe. Sari tolkar. Emmi berättar om hur hon kommit till Finland via Tyskland där hon har släktingar, att hon hoppas få stanna i Finland och en dag kunna hälsa på sina släktingar. Medan hon väntar på beslutet är hon en av dem som ser till att Capellas verksamhetsutrymmen hålls snygga och rena.

Musikaler och fester

Mest kända har kanske Capellas barnmusikaler och sommarfester blivit. Baserade på olika bibelberättelser har mu-

sikalerna involverat musiker, amatörskådespelare, scenbyggare, hantverkare och professionella artister, både asylsökande och ortsbör. Pjäserna har haft en stor publik, fått goda recensioner i tidningarna och visats i lokal-tv. – Vi har haft förmånen att ha med många fantastiska musiker och konstnärer i våra projekt, berättar Rafael Edström, ordförande för Flyktingvännerna. Tyvärr har många av dem blivit avvisade, trots att de så vitt vi kan se uppfyllt alla kriterier för att beviljas permanent uppehållstillstånd.

Föreningen bakom

Allaktivitetshuset Capella drivs av föreningen Flyktingvännerna rf, en självständig förening som grundades 2002. Redan 1991 när flyktingmottagningscentralen kom till orten bildades den konstnärliga arbetsgrupp som sedan blev en registrerad förening. Capella fyller en viktig funktion för många asylsökande som där kan finna något meningsfullt att sysselsätta sig med. Föreningen Flyktingvännerna r.f. är en allmännyttig medborgar- och hjälporganisation som verkar utifrån kristna grundvärderingar. Man vill stöda asylsökanden i Oravais och på andra orter. Den fungerar som vänförening och hjälper invandrare att bli hemmastadda i vårt land. Den vill genom sin verksamhet minska flyktingars isolering, befrämja deras hälsa, sociala välbefinnande och välbefinnande. Enligt stadgarna hjälper man flyktingar i kontakten med myndigheter, stimulerar till meningsfull sysselsättning, bedriver olika typer av rehabiliterande mångkulturell verksamhet och stimulerar till kontakter och utbyte mellan lokalbefolkningen och invandrare.

Liten men effektiv organisation

Flyktingvännernas organisation är enkel men effektiv. Förutom styrelsen har man en operativ ledning bestående av

tre personer, en sorts arbetsutskott som har styrelsens mandat och förtroende. Det innebär i praktiken att styrgruppen kan vidta snabba åtgärder om situationen kräver och sedan förankra dem i styrelsen. Flyktingvännernas administration fungerar inom ramen för Musikgården där Kerstin Fagerström är anställd som kanslist. Karl-Erik Kronqvist arbetar ideellt inom den lokala föreningsverksamheten.

Ekonomiskt stöd

Capellas verksamhet finansieras genom understöd och medlemsavgifter, invandrare betalar ingen medlemsavgift. Nyligen har också öppnats lopptorgsverksamhet som ger en viss inkomst. Oravais bostäder, ett fastighetsbolag i vilket kommunen har majoritet, har kommit till mötes genom att erbjuda hyresfria utrymmen i huset fram till årsskiftet. Efter det vet man ingenting om framtiden. Flyktingvännerna tycker att kommunen kunde göra ännu mera för verksamheten och för kontinuerligt fram sina önskemål om ökat understöd för olika projekt.

Jag träffar Fadil från Kosovo, som bor med sin familj på den lokala flyktingmottagningscentralen inte långt från Capella. - Det är andra gången vi bor här och vi har under den tiden lärt oss svenska, berättar Fadil.

Fadil är också engagerad i planeringen av Capellas verksamhet, vilket underlättas av hans språkkunskaper. Flyktingvännerna skulle gärna ha flera asylsökande med i den operativa verksamheten, men språket är ofta ett hinder. I praktiska frågor och arrangemang är språket inget hinder och många asylsökande bidrar på olika sätt med sitt kunnande och medverkar vid fester och olika kulturevenemang.

Internationellt nätverk

Flyktingvännernas verksamhet begränsar sig inte till Oravais. Man har upprättat ett brett internationellt nätverk bestående av personer som fått avslag på sin asylansökan och utvisats ur landet. Man vill genom nätverket följa upp vad som hänt dem som utvisats då det är möjligt. Många har man regelbunden kontakt med, men för andra vet man inte hur det har gått. När personer utvisats på lösa grunder vill man göra allt för att dessa skall kunna återvända till Finland. I vissa fall har arbetet burit frukt och de har kunnat återvända till Finland efter att deras fall tagits upp på nytt. Många andra lever ännu på hoppet att få återvända.

- Vi ger inte upp, säger Flyktingvännerna, som fått se några av sina vänner och medarbetare återvända till Oravais efter utvisningen. Flyktingvännerna efterlyser ett flyktingombud i Svenskfinland, en person som kunde koordinera flyktingärenden, bevaka asylsökandes och invandrades rättigheter och hjälpa till att göra dem mera hemmastadda. Det finns ett engagemang och en glöd hos Flyktingvännerna, en sorts helig envishet som driver föreningen att fortsätta. Vad är det då som motiverar dem att outtröttligt arbeta med

Varför?

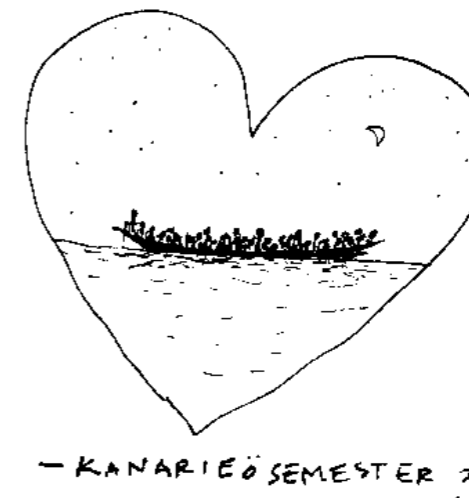
*Varför är himlen blå medan snön är vit
Jorden roterar ständigt och stjärnorna lyser om natten
Regnet faller uppifrån men plantor växer ur marken
En del platser är heta medan andra är kalla
Varför måste det finnas en skillnad, säg mig varför?*

*Varför är en del människor röda och andra svarta
En del alltid överlägsna medan andra är underlägsna
Alltid finns det chefer medan andra förblir tjänare
En del bara prisas medan andra får kritiska blickar
Varför dömer folk efter färgen, säg mig varför?*

*Varför avvisas en del överallt medan andra
alltid accepteras
Varför måste de misstänkas vara kriminella
och andra förbli oskyldiga
Hånade och trakasserade medan andra
ständigt får beröm
Vara orsaken till alla sjukdomar medan
andra får vara friska
Varför inte döma med hjärtat, säg mig varför?*

*Varför målas Gud vit och djävulen svart
En del förblir slavar medan andra är herrar
Varför mobbas en del medan andra alltid respekteras
Varför kan människor inte döma enligt karaktären
Säg mig, varför?*

Dikter av Esther Leander (f.d. Mutuvi),
Årets flyktingkvinna i Finland 1999.
Övers. Margareta Smith-Edström.

asylsökande? – Det finns något innanför skjortan som gör att jag inte kan låta bli, säger Rafael Edström och citerar Arvid von Martens, mångårig nattmissionär i Helsingfors på 1950-talet.

Ekumenik och religionsmöte

Flyktingvännerna är resultatet av ett mångårigt ekumeniskt samarbete mellan den lutherska församlingen och baptistförsamlingen. I styrelsen sitter både pastor Rafael Edström (ordf.) och kyrkoherde Bernt Berg (vice ordf.). - Lutherska församlingen har ingen egen verksamhet bland asylsökande utan det vi gör, gör vi genom Flyktingvännerna och Capella, säger Bernt Berg som tittar in på kaffe på sin lediga dag. - Arbetet bland asylsökande är utmanande och berikande. Det är viktigt att livets alla dimensioner finns med, också den religiösa.

Kyrkoherden ser inget problem i att Capella arbetar utifrån en klart kristen utgångspunkt. - Tvärtom är det en

trygghet både för oss och de asylsökande att veta vilka värderingar som ligger till grund för arbetet. Så berättar han om när han en gång var inbjuden att predika i en gudstjänst på flyktingförläggningen. – Det kändes litet ovanligt att hålla en traditionell julpredikan för en församling som bestod mest av muslimer, och sen dessutom få applåder efteråt.

- Neutralitet gagnar inte religionsmötet, menar Berg. Religionen är en viktig del av många asylsökandes liv. Tron ger kraft när det är svårt. Det är naturligtvis bättre att ge religionen den uppmärksamhet den förtjänar istället för att, som man tyvärr gör ibland, försöka tiga ihjäl den.

Idéer räcker till för många fler

Idéerna tar nog aldrig slut, säger Margareta Smith-Edström, och berättar om planerna på Capellaparken, en vision Flyktingvännerna skulle vilja se förverkligas på sluttningen intill Capellahuset. - Vi delar gärna med oss av idéer och erfarenheter till alla som vill börja jobba med asylsökande och invandrare.

Snabbkurs i utlänningsrätt

Ville Hoikkala, jurist

Den här texten presenterar juristen Ville Hoikkala kortfattat en del grundläggande begrepp och kriterier gällande asylsökande och uppehållstillstånd.

Upphållstillståndets olika status

Status A = Permanent uppehållstillstånd. Permanent uppehållstillstånd kan beviljas åt flyktingar, familjemedlemmar till finländska medborgare, personer med stadigvarande arbete, av personliga, humanitära skäl

Status B = Tillfälligt uppehållstillstånd. Tillfälligt uppehållstillstånd kan beviljas åt personer med tidsbundet arbetsförhållande, studeranden, åt personer med löfte om "att inte bli utvisade ur landet"

Upphållstillstånd enligt flyktingkvoten

I världen finns 17 länder som tar emot kvotflyktingar enligt avtal som uppgjorts med UNHCR. Finlands flyktingkvot är 750 personer per år.

Asyl och internationellt skydd

Beviljande av asyl och internationellt skydd baserar sig på Genèvekonventionen angående flyktingars rättsliga ställning från år 1951.

- Asyl kan beviljas till i Finland bosatt utlänning
- som befinner sig utanför sitt hemland på grund av att
  - personen har välgrundade skäl att frukta förföljelse i hemlandet
  - på grund av sitt ursprung, religiösa eller nationella tillhörighet, hör till en viss samhällsgrupp eller med hänsyn till personens politiska åsikter
  - om personen på grund av rädsla är ovillig att ta sin tillflykt till ifrågavarande land

Alla fyra kriterier måste uppfyllas! Asyl som baserar sig på behov av skydd kan beviljas om förutsättningarna för beviljande av asyl inte föreligger, men vederbörande hotas av dödsstraff i sitt hemland eller det land där han/hon bor, eller hotas av omänsklig eller kränkande behandling eller att personen på grund av väpnad konflikt eller miljökatastrof inte kan återvända dit.

EU:s samarbete i asylfrågor

- Enligt Dublinavtalet bär endast ett EU-land ansvar för den asylsökande. Detta land är ett land där familjemedlemmar till den asylsökande bor; ett land som har beviljat visum/uppehållstillstånd till den asylsökande; det land till vilket den asylsökande först anlände.

- Förenhetligande av asylsökandes förhållanden
- Gemensamt tillfälligt skydd med tanke på stora flyktingströmmar (t.ex. Kosovokriget)
- Förutom EU-länderna deltar Schweiz, Norge och Island
- EURODAC, en europeisk databas med fingeravtryck har utformats enbart för att identifiera asylsökande. Som en del av ett rutinförfarande vid begäran om asyl – antingen det sker i eller utanför EU – tas idag fingeravtryck på alla sökande över 14 års ålder. De skickas i digitalformat till en central enhet vid Europeiska kommissionen, där de automatiskt jämförs med andra avtryck som redan finns sparade i databasen. Det gör att myndigheterna kan se om de sökande kommit in i EU utan de dokument som krävs och om de redan ansökt om asyl i en annan medlemsstat.

Upphållstillstånd för arbetstagare och näringsidkare

Tillstånd söks i första hand från utlandet och behandlar genom ett tudelat övervägande av Arbetskraftsbyrån och Utlänningsverket. Arbetskraftsbyrån avger ett arbetskraftspolitisk övervägande enligt riksomfattande och lokala riktlinjer. Man beaktar, behovet av arbetskraft, följande av arbetsavtal, arbetsgivarens förmåga att fullfölja sina förpliktelser, utvärdering av arbetstagarens kompetens.

Utlänningsverket avgör allmänna förutsättningar för inresa till Finland. Utan arbetskraftspolitiskt övervägande kan uppehållstillstånd beviljas för, arbetstagarens familjemedlemmar, företagsledare, experter, idrottare, konstnärer, forskare, anställda i religiösa och ideella organisationer, personer som tjänstgör i utländska företag, marknadsanalytiker. Också företagaren behöver uppehållstillstånd för den anställda ifall företaget är ett aktiebolag.

Parterna på arbetsmarknaden deltar i uppföljningen och utvärderingen av förfarandena för beviljande av uppehållstillstånd för arbetstagare samt i utformningen av rikstäckande och regionala riktlinjer för de allmänna villkoren för anlitandet av utländsk arbetskraft. Rikstäckande riktlinjer enligt denna paragraf utfärdas genom beslut av statsrådet och regionala riktlinjer genom beslut av den behöriga arbetskrafts- och näringscentralen.

Olika parter på arbetsmarknaden deltar i uppföljningen och utvärderingen av förfarandena för beviljandet av uppehållstillstånd. (Utl § 71)

Gällande uppehållstillstånd för näringsidkare är processen i övrigt likadan. TE-centralen överväger emellertid förutsättningarna för verksamhetens lönsamhet.

Upphållstillstånd för familjemedlemmar kan beviljas till maka eller make till i Finland bosatt person, eller till barn under 18 år, vars vårdnadshavare bor i Finland; om ett minderårigt barn, barnets vårdnadshavare eller syskon finns i Finland; om det gäller sambo eller personer som levt i registrerat partnerskap i minst två år eller har gemensamt barn; om annan finsk medborgare eller person i behov av skydd / anhörig som befinner sig här på basis av asyl, om det finns vägande skäl som att den asylsökande är helt beroende av person som är bosatt i Finland ELLER om personen redan i hemlandet etablerat ett fast familjeliv.

Familjemedlemmar till kvotflykting, person som fått asyl eller skydd samt familjemedlemmar till finländsk medborgare BEHÖVER INTE visa upp 5 000 € / pers. på sitt bankkonto. Övriga personers maka eller make MÅSTE visa på 5000 € / pers. på sitt bankkonto. Upphållstillstånd söks i Finland om den som samlar familjen är finländsk medborgare eller om paret har bott ihop i minst två år. I övrigt söks uppehållstillståndet utomlands.

Vid beslutsfattandet skall dock beaktas möjligheten för den person som redan lagligen är bosatt i Finland att flytta tillbaka till sitt hemland eller till något annat land för att leva i en familjegemenskap, om det kan anses att familjebanden som helhet koncentreras dit.

(UtlL § 47 mom.5)

Ett nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas på nya grunder, om utlänningen kunde beviljas första uppehållstillstånd på dessa nya grunder. En utlänning som beviljats tillfälligt eller kontinuerligt uppehållstillstånd på grund av familjeband kan beviljas uppehållstillstånd efter det att familjebandet brutits, om han eller hon har nära band till Finland.

(UtlL § 54 mom. 6).

Studerande kan beviljas asyl för utbildning som leder till yrkesexamen eller universitetsstudier; för studier vid folkhögskola och dylikt om det föreligger ”särskilda skäl”; måste ha 5000 € på eget bankkonto; får arbeta 20 timmar i veckan under terminen och utan begränsning under ferier; beviljas B-tillstånd

Övriga asylstillstånd

Upphållstillstånd kan beviljas person som blivit offer för människohandel förutsatt att personen samarbetar med myndigheterna, kriterierna för människohandel uppfylls (Strafflagen kap 25 § 3)

Den som genom att

1. utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge,
2. vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,
3. betala ersättning till en person som har kontroll över en annan person, eller
4. ta emot en sådan ersättning

tar kontroll över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser någon i syfte att göra honom eller henne till föremål för sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt utnyttjande, tvångsarbete eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader i ekonomiskt vinningssyfte, skall för människohandel dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

För människohandel döms också den som tar kontroll över en person som är yngre än aderton år, rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot eller inhyser en sådan person i sådant syfte som anges i 1 mom., även om inget av de medel som nämns i 1 mom. 1–4 punkten har använts.

Upphållstillstånd (B-tillstånd) kan beviljas för att hindra avvisning till oroliga länder som Irak, Somalia, Afghanistan. Upphållstillstånd kan beviljas av personliga humanitära skäl om förvägrande av uppehållstillstånd skulle vara orimligt med tanke på personens hälsa; med tanke på en i Finland född persons band till landet eller annat personligt humanitärt skäl; när man särskilt beaktar de omständigheter i vilka personen skulle hamna i hemlandet, eller personens utsatta situation.

Upphållstillståndets varaktighet

Det första tillståndet beviljas alltid för 1 år. Följande tillstånd beviljas för 1-3 år. Varaktigt uppehållstillstånd beviljas efter 4 års kontinuerligt uppehållstillstånd enligt status A, förutsatt att personen inte begått brott.

Utvisning innebär att en i Finland bosatt utlänning, som har eller haft uppehållstillstånd, utvisas ur landet. Detta kan gälla en person som gjort sig skyldig till brott, vars maximistraff är mer än 1 år, till exempel misshandel 2 år, stöld 1 år 6 mån., grovt rattfylleri 2 år; om nytt uppehållstillstånd ej beviljats; om personen genom sitt uppförande visat sig utgöra en fara för andras säkerhet; om personen har inlett eller om det finns skäl att misstänka att personen i fråga står i beråd att inleda verksamhet som utgör en fara för den nationella säkerheten eller för Finlands relationer till andra stater. Polisen fattar beslut om utvisning på Utlänningsverkets förslag.

Avvisning innebär att en person avvisas ur landet då personen inte har visum eller uppehållstillstånd, eller då uppehållstillstånd inte kan beviljas är personen ifråga. Beslutet fattas av den myndighet som beviljar uppehållstillstånd eller visum, dvs. Utlänningsverket, polisen eller gränsbevakningen.

Asylsökande får inte utvisas innan Helsingfors förvaltningsdomstol har behandlat eventuella överklaganden angående utvisningsbeslutet. Undantag utgör avvisningar som enligt Dublinavtalet är uppenbart oggrundade. Övriga avvisningsbeslut kan verkställas omedelbart, men förvaltningsdomstolen kan förbjuda avvisningsbeslutets verkställighet.

Fristadsrörelsen

Ulf Särs, informatör vid Kyrkans Utlandshjälp

Den s.k. fristadsrörelsen kombinerar den gamla kristna traditionen att gömma flyktingar med öppen civil olydnad. En grupp ger fristad åt en eller flere flyktingar som hotas av utvisning. De vägrar alltså godta myndigheternas utvisningsbeslut och ger själva flyktingarna asyl. De meddelar öppet att de gömmer flyktingarna och försöker samtidigt påverka myndigheterna att ändra sitt beslut.

Fristadsrörelsen fick sitt ursprung i USA, ofta med anknytning till kyrkor. Rörelsen är stark också i Sverige, där den första direkta fristadsgruppen bildades 1988. Den svenske sociologen **Per Herngren**, som aktivt har utövat civil olydnad och doktorerat på temat, har presenterat rörelsen bl.a. i den finlandssvenska *Flyktningboken* (Folkets Bildningsförbund 1988) och i *Handbok i civil olydnad* (Mån-Pocket 1991).

Vad är civil olydnad?

Per Herngren definierar civil olydnad såhär:

- Civil olydnad är en öppen handling,
- som grundas på icke-våld.
- Handlingen är olaglig eller bryter mot order eller beslut.
- Den har som direkt syfte att förändra eller bevara en företeelse i samhället.
- De personliga konsekvenserna är en viktig del av budskapet.

Civil olydnad är en politisk handling. Den är inte anarkistisk så att den skulle ta avstånd från lagen som sådan. Tvärtom erkänner man lagens berättigande i sig genom att ta på sig eventuella straffpåföljder. Civil olydnad innebär att man bryter mot lagar och beslut, som man är övertygad om att är orätta.

Den civila olydnaden utgår från att det finns ett högre rättsmedvetande som står över den juridiska rätten. I

kontakten med polis och allmänhet och i rättegångar vädjar man till detta rättsmedvetande. I kristna sammanhang bygger man på apostlarnas erfarenhet: ”Man måste lyda Gud mer än människor”.

Civil olydnad som metod utgår från att medborgarna har ett ansvar för samhället, dess lagar och beslut också efter det att man har avgett sin röst i val. Som människor fortsätter vi ha ansvar också för lagar som vi anser oriktiga. Krig, förtryck och orättvisor skulle aldrig kunna förverkligas, om det inte funnes människor som är beredda att lyda. Civil olydnad syftar till att få till stånd samtal för att förändra lagar och beslut man anser vara orättfärdiga.

Finland har fina traditioner i fråga om civil olydnad. Mahatma Gandhi brukade ofta hänvisa till den finländska kampen mot förryskningssträvandena i början av århundradet som ett exempel på civil olydnad som har lett till resultat. Unga män vägrade lyda inkallelseorder till ryska armén, präster vägrade läsa upp ordern, domare vägrade döma vägrare.

Finlands asylpolitik

På senare tid har civil olydnad varit ovanlig i vårt land. En orsak är säkert att de flesta upplever att vårt samhälle har ganska rättvisa lagar och erbjuder tillfredsställande möjligheter att påverka dem.

Å andra sidan finns det också hos oss situationer, då det skulle krävas mera civilkurage. En sådan är vårt lands asylpolitik.

Våra invandrarmyndigheter tycks se som asylpolitikens främsta syfte att skydda Finlands gränser, så att inga flyktingar under några omständigheter grundlöst får asyl i vårt land. Våra myndigheter vill inte gärna stämpla en vänligt sinnad stat som otrygg. Vi har en tradition att inte blanda oss i andra staters inre angelägenheter, om det så skulle gälla människors liv.

För ett civiliserat samhälle borde det tvärtom vara en hederssak att ge asyl åt sådana som hotas av förföljelse på grund av religion, etniskt tillhörighet eller politiska åsikter. Målet borde vara, att man med säkerhet inte utvisar någon som är i behov av asyl. Hellre bör vi ta emot tusen asylsökande som inte fyller asylkraven än att vi utvisar en oskyldig människa till fängelse, tortyr eller död.

Trots att det ofta är svårt för vanliga medborgare att få information från de länder dit flyktingarna återsänds finns det exempel på att flyktingar har mötts av polisen redan på flygfältet, fängslats, torterats och försvunnit i det okända. Myndigheterna har också ofta fått lov att ändra sina beslut då medborgarorganisationer offentligt har fäst uppmärksamhet vid utvisningshotades situation.

Vängrupp

En viktig erfarenhet inom rörelsen för civil olydnad är att aktioner bör planeras och genomföras i en vängrupp, där medlemmarna kan stöda varandra. En sådan grupp kan bestå av tre till femton personer. Det kan handla om sådana som känner varandra från tidigare, men också om att lära känna varandra under förberedelsen för aktionen.

I synnerhet om man inte känner varandra är det viktigt att ge sig tid för förberedelse. Det kan t.ex. ske genom retreat, där man går genom sina motiv, sina rädslor, sina resurser och förutsättningar för olika uppgifter. Det är inte olagligt i Finland att gömma flyktingar, så man behöver i regel inte vara rädd för straffpåföljder. Men vi finländare vill gärna sätta oss upp mot överheten, komma i delo med polis och andra myndigheter.

Inom fristadsgruppen finns många olika funktioner. Några av gruppen är de egentliga aktivisterna, som gömmer flyktingarna. De bör helst inte höra till flyktingarnas närmaste krets. Det är oftast bäst att flyktingarnas vänner eller släktingar inte ens känner till gömstället. De är de första som blir förhörda eller bevakade. Det är bäst att ha flera gömställen att flytta mellan.

Att gömma flyktingar medför många praktiska problem. Utöver utrymme behöver flyktingarna mat, kläder, sysselsättning. Det kan vara svårt att få tag på pålitliga läkare. Isoleringen när man har gått under jorden ökar pressen på dem som redan är rädda för att bli hemskickade. Det kan lätt leda till psykiska problem. Därför är det viktigt att kunna ge flyktingarna möjlighet att röra sig ute ibland.

Andra medlemmar i gruppen är kontaktpersoner, som informerar massmedier, ställer upp för intervjuer, kontaktar polis, advokat, åklagare och domare och ringer upp familj och vänner efter en eventuell arrestering. En arbetsdryg uppgift kan vara att försöka få mera material från det land flyktingen kommer från.

Fristadsgruppens ansvar

I Handbok för civil olydnad presenterar Per Hergren några riktlinjer för en lokal fristadsgrupp:

1. Människor går före rörelsen

Att hjälpa enskilda människor går före den politiska målsättningen att förändra lagar och myndigheters beslut. Därför är det flyktingarna själva som bestämmer om de vill bli gömda. De måste också få information om allt som rör deras säkerhet och framtid.

2. Frivillighet och demokrati

Alla som hjälper till måste veta vad de ger sig in på, även om de inte känner till alla gömställen. Flyktingarna har alltid vetorätt mot beslut som rör dem.

3. Uthållighet och ansvar

Att vara gömd innebär att vara utlämnad och rädd. De som gömmer flyktingar tar på sig ett stort ansvar. Flyktingarna måste kunna lita på att de får hjälp tills behandlingen av deras ärende är klar.

Medborgare är i sitt samvete förpliktade att inte rätta sig efter samhällsmyndigheternas föreskrifter när dessa föreskrifter står i motsättning till den moraliska ordningen, människors grundläggande rättigheter som personer eller det som evangeliet lär. Vägran att lyda samhällets myndigheter när deras krav strider mot ett rätt samvete har sitt berättigande i skillnaden mellan att tjäna Gud och det politiska samhället: "Ge då kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud (Matt. 22:21)." "Man måste lyda Gud mer än människor" (Apg. 5:29).

Katolska kyrkans katekes stycke 2242.

4. Säkerhet och tillit

De som gömmer flyktingar hemma hos sig kan inte berätta det för vänner, grannar eller släktingar.

Men lägger då ett ansvar på dem som de kanske inte är redo att bära. Flyktingarna måste kunna ha förtroende för sina värdar. Det betyder inte att man alltid måste gömma flyktingen för sina vänner och grannar. Man kan presentera den asylsökande som en vän, eventuellt med smeknamn.

5. Ärlighet

För att skapa förtroende och respekt är det nödvändigt att alltid ge korrekta uppgifter åt polis, myndigheter och massmedier. Uppgifter som inte får komma ut kan man vänligt men bestämt vägra svara på, i stället för att ljuga.

6. Ideell rörelse

En fristadsgrupp tar aldrig betalt av flyktingarna för den hjälp man ger.

Det är också viktigt att möta varje person med den respekt och artighet som kan förväntas av en medmänniska. Man kan till exempel bjuda polisen på kaffe om man blir förhörd hemma. Man kan gärna själv ta initiativ, berätta om flyktingarnas situation och vädja till polisernas rättskänsla.

Dessa riktlinjer är så viktiga, därför att civil olydnad inte bara vänder sig till de politiska beslutsfattarna utan också till de vanliga medborgarna. Civil olydnad strävar till att åstadkomma samhällsförändringar genom ett praktiskt samarbete och dialog med alla de berörda parterna. Det innebär att man inte bara protesterar mot orätten, utan att man med sitt eget exempel visar att det går att göra något åt den. Därför måste metoderna i aktionen överensstämma med målen.

Att förstå flyktingar

Binnie Kristal-Andersson, fil. dr., psykolog och psykoterapeut

Det har alltid funnits ett akut behov av att förstå och av att ha en insikt i de inre svårigheter som flyktingar, invandrare och deras barn har. Dessa svårigheter har inverkat på och är orsakade eller komplicerade av att man varit tvungen att fly eller lämna sitt hemland, och de förändringar och konflikter man upplevt när man bor i och anpassar sig till ett nytt land. Under de senaste åren har man blivit allt mera medveten om hur nödvändigt det är att förstå den inre världen hos flyktingar, invandrare och deras barn. Dessa grupper har kommit till Norden i växande antal och annars kompetenta och kapabla yrkesmänniskor inom mentalvården, socialvården och på andra områden har ofta känt sig inkompetenta i arbetet med dem.

Efter många års kliniskt arbete och arbete som handledare insåg jag att det finns ett akut behov av en modell som tar i betraktande den specifika psykologin inom denna grupp. Att utarbeta en referensram och att organisera en specialistutbildning för olika kategorier av yrkesmänniskor har varit den ledande målsättningen för min forskning och senare för doktorsavhandlingen som denna text är baserad på.

Referensramen

Texten beskriver den teoretiska referensramen (tab.2.1). Referensramen är utarbetad utgående från mitt kliniska arbete under 25 år, handledning och konsultering för psykoterapeuter, psykoanalytiker, socialarbetare, lärare och andra yrkesmänniskor och icke-professionella som arbetar med denna grupp. Referensramen kan användas i alla former av individuell-, familje- och gruppterapi med flyktingen, den traumatiserade och torterade flyktingen, invandraren – vuxna, barn och tonåringar; och ute i samhället på olika sätt. Referensramen innehåller den inre och yttre upplevelsen hos flyktingen, invandraren och deras barn genom att beakta tidigare livserfarenheter i hemlandet, nuvarande

upplevelser i det nya landet och hur dessa kan påverka hans/hennes aktuella symtom eller problem.

Referensramen innehåller *flykting/invandrarsituationen* och sex aspekter. En aspekt kan ha flera komponenter. Varje komponent i en aspekt beskriver en speciell faktor som måste beaktas. Aspekterna och deras komponenter har inre och yttre konsekvenser för *flykting/invandrarsituationen* och livssituationen. En eller alla av dessa kan orsaka, inverka på eller komplicera inre och yttre svårigheter och sättet att hantera och uthärda problem, konflikter, livskriser eller livsförändringar i det nya landet. Varje aspekt och dess komponenter inverkar på individen på ett medvetet och ett omedvetet plan. *Flykting/invandrarsituationen* och aspekterna i referensramen påverkar individens och familjens anpassning till sociala omständigheter i det nya landet.

Referensramens syften och funktioner

Referensramen kan användas på varierande sätt i olika sorts arbeten med flykting-/invandrar- vuxna och barn. Referensramen kan integreras i olika metoder för individuell- (vuxen, ungdom, barn), familje- eller gruppterapi, korttids- och långtidspsykoterapi, psykoanalys och stödarbete, samt i lek-, konst- och dramaterapi. Den bör också gå att använda i större skala på institutioner och ute i samhället för att starta preventiva, kurativa och pedagogiska program. När referensramen används i arbete med flyktingar eller invandrare (barn/tonåring/vuxen) så kan deras svårigheter systematiseras så att den mest allvarliga utvecklingsblockeringen och välbefinnandet kan behandlas mera effektivt. När referensramen används i behandlingar, stödarbete, i projekt och i program är den ämnad att underlätta arbetet och förbättra resultatet.

Avsikten med en praktisk tillämnning av den begreppsmässiga referensramen är att underlätta att följande mål nås:

För yrkesmänniskan: Yrkesmänniskan kan förstå flyktingens/invandrarens inre och yttre värld – vuxen, barn, tonåring – och underlätta förbättringen och/eller lindringen av de aktuella symptom, problem och svårigheter som kan orsakas av och/eller kompliceras av livet i ett annat land.

För flyktingen/invandraren

- Flyktingen/invandraren – vuxen, barn, tonåring – kan acceptera sig själv och sin kulturella, religiösa och etniska identitet i det nya landet.
- Flyktingen/invandraren – vuxen, barn, tonåring – kan leva ett tillfredsställande liv och förverkliga sig själv i det nya landet, trots olyckliga upplevelser (som han själv eller någon familjemedlem varit offer för) i hemlandet.
- Flyktingen/invandraren – vuxen, barn, tonåring – kan om han/hon så vill förkasta de attityder, seder, värderingar, den religion eller livsstil han/hon ogillar och inte kan acceptera eller ta till sig i det nya hemlandet.
- Flyktingen/invandraren – vuxen, barn, tonåring – kan om han/hon så vill befria sig från de attityder, seder, värderingar, den religion och livsstil som hör ihop med hemlandet och dess kultur
- Flyktingen/invandraren – vuxen, barn, tonåring – kan integrera tidigare och nuvarande kultur, språk, attityder, seder värderingar och livsstil till ett harmoniskt helt och en friare identitet som omfattar både det förflutna och nuet.

Referensramens struktur

Flykting/invandrarsituation

Vid flykten eller flyttningen från ett land till ett annat upplever personen många yttre förändringar som rör landet, klimatet, landskapet, miljö, kultur, etniska skillnader, religion,

språk, sysselsättning och politik. Hon/han kan ha kommit från en viss samhällsnivå, vissa socioekonomiska villkor och en viss utbildningsnivå i ursprungslandet och ha eller bli erbjuden helt andra villkor i det nya landet. Uttrycket *flykting/invandrarsituation* används för att beskriva hur de yttre förändringar personen går igenom vid flykten eller flyttningen till ett nytt land kan påverka den inre världen. Komponenterna inom flykting/invandrarsituationen är:

Yttre förändringsprocess

- de yttre skälen till att personen kom till det nya landet (småningom, plötsligt, planerat eller ej) och dess inflytande på den inre världen;
- hur personen möter och tar itu med yttre förändringar han/hon konfronteras med i det nya landet;
- hur personen tas emot i det nya landet.

Medföljande inre förändringar

- medföljande inre förändringar definieras som de medvetna och omedvetna effekterna av dessa yttre skeenden på den inre världen och hur de påverkar personens liv.

Från början i det nya landet baseras *flykting/invandrarsituation* på varje persons unika och särskilda erfarenhet av de yttre förändringarnas verklighet. Till en början kan dessa grunda sig på verkligheten, personens upplevelse av denna verklighet, till och med en överdriven upplevelse av verkligheten eller inbillning. Det är viktigt att beakta hur *flykting/invandrarsituation* inverkar på symptom, problem och svårigheter som individen lider av och söker hjälp för. Hur individen hanterar sin *flykting/invandrarsituation* kan också grunda sig på andra aspekter av referensramen.

Aspekten

Aspekt ett - tillvarotillstånd

Termen tillvarotillstånd vill definiera de känslor, tankar och förhållanden som kan omge personens liv och tillvaro i det nya landet och orsaka, påverka och komplicera hans/hennes inre och yttre svårigheter. Tillvarotillstånden är: främlingskap, ensamhet, saknad, längtan, skuld, skam, separation och förlust, degradering av hemlandets språk, degradering av hemlandets värderingar, underlägsenhet, identitetslöshet, rotlöshet, bitterhet, misstänksamhet, fördomar – att ha fördomar och att vara utsatt för fördomar, syndabocken – att vara syndabock och att känna sig som en syndabock.

Någon gång i livet går nästan varje människa igenom de känslor, tankar och erfarenheter som kan leda till ett radikalt förändrat tillvarotillstånd. Så gott som alla har till exempel – vid någon tidpunkt – upplevt känslan av att vara en främling eller en outsider. Vi har alla haft känslan av ensamhet, av att sakna en kär person eller en plats. Vi kan ha haft känslor av underlägsenhet eller saknat ord för att uttrycka något vi tror, känner eller vill säga och känt oss dumma och mindervärdiga, förödmjukade eller nedvärderade. Vi kan någon gång ha känt oss misstänksamma eller

fördomsfulla, också mot vår vilja, eller ha känt att någon diskriminerat oss eller har fördomar mot oss. Vi kanske en eller annan gång har känt oss som syndabocker för en annan person, i en grupp eller institution eller ute i samhället.

Men när någons tillvaro domineras av ett eller flera av dessa tillstånd på ett medvetet eller omedvetet plan – i en sådan utsträckning att det dominerar hans/hennes inre och yttre värld – då befinner sig personen i ett tillvarotillstånd. Individen upplever sitt liv som styrt av tillvarotillståndet. Känslan av främlingskap kan till exempel växa – för att slutligen utvecklas till *tillvarotillståndet främlingskap*. Emedan en person som inte är flykting/invandrare kan ha genomgått eller upplevt ett eller flera av dessa tillstånd under någon period i sitt liv, så är flyktingen/invandraren – vuxen, tonåring, barn – tvingade att utvärdera några, flera eller alla av dem utgående från verkligheten i livssituationen i det nya

landet. Sådana tillvarotillstånd upplevs oavsett hemland, ålder, kön, kultur, religion, hudfärg, etniskt ursprung, språk eller socioekonomisk, utbildningsmässig, yrkesmässig eller politisk bakgrund; och oavsett av vilket skäl eller för hur länge sedan vederbörande kom till landet.

Varje tillvarotillstånd kan:

- vara medvetet eller omedvetet;
- grunda sig på verkligheten, en överdriven upplevelse av verkligheten, eller på inbillning;
- orsaka, påverka, eller komplicera aktuella symtom eller inre eller yttre svårigheter;
- bli mer framträdande i ett emotionellt och/eller existentiellt ifrågasättande, konflikter, i en livskris, eller en förändring av livssituationen;
- påverka aktuella symtom och svårigheter och hur de upplevs, beroende på *flyktning/invandrarsituation* samt på andra aspekter i modellen;
- upplevas samtidigt som ett eller flera andra *tillvarotillstånd*;
- orsaka skilda grader av lidande – från förvirring och inre och yttre konflikter, genom neurotiska och psykotiska känslor till neuros och psykos;
- utgöra en sammansmältning av aktuella symtom och svårigheter, tillvarotillstånd och aspekter i referensramen som gör dessa svåra att särskilja, diagnostisera och behandla;
- orsakas och ytterligare kompliceras av andra faktorer som:

hos flyktingen:

- tidigare upplevelser i hemlandet av förtryck, krig och dess grymheter, tortyr, naturkatastrofer och av människor orsakade katastrofer;
- traumatiska upplevelser i samband med det ovannämnda;

- omöjlighet att besöka hemlandet eller återvända för att bo där;

hos invandraren:

- tidigare upplevelser i hemlandet – personliga, socioekonomiska eller orsakade av naturkatastrofer och avsiktligt våld;
- traumatiska upplevelser i samband med det ovannämnda;
- möjlighet att när som helst återvända till hemlandet;

hos barnet:

- att identifiera sig med föräldrarnas och syskonens tillvarotillstånd och gå igenom dessa på liknande sätt.

Aspekt två - adaptionscykeln

Den andra aspekten *adaptionscykeln* beaktar den tidsperiod individen har vistats i det nya landet och effekterna av den. *Adaptionscykeln* hjälper till att bestämma hur väl han/hon har lyckats bli en del av det nya landet, vad detta har för inflytande på andra aspekter i referensramen och nuvarande svårigheter. *Adaptionscykeln* har tre stadier: ANKOMST, MÖTE, TILLBAKABLICK. Inom varje stadium har flyktingen/invandraren speciella känslor och ett förhållnings-sätt till det nya landet och till det tidigare hemlandet, vilket bearbetas på en medveten och en omedveten nivå. Dessa jämförs och ibland kan det leda till konflikter inom henne/honom och med andra. Om han/hon kommer över dessa, går han/hon vidare till nästa stadium av anpassning till det nya landet eller förblir – om också bara på insidan – en del av sitt gamla hemland. Denna process leder slutligen till att personen införlivas med det nya landet. Dessa stadier infaller under åren i det nya landet, under längre eller kortare perioder, och leder till att individen blir en del av det nya landet eller förblir en outsider.

Stadium	Relation till det nya landet	Relation till hemlandet
1. Ankomst	Det okända	Det frånvarande
2. Möte	Det nya	Det självklara
3. Tillbakablick	Det annorlunda	Det saknade

Tab. 2.1

Stadium 1. Ankomst innehåller alla kontraster, jämförelser och konflikter mellan det frånvarande hemlandet och det okända nya landet.

Stadium 2. Möte innehåller kontraster, jämförelser och konflikter mellan det självklara tidigare hemlandet och det nya i det nya landet.

Stadium 3. Tillbakablick innehåller kontraster, jämförelser och konflikter mellan det saknade i det tidigare hemlandet och det annorlunda i det nya.

Varje individ går igenom dessa stadier på olika sätt. Somliga går från ett stadium till ett annat på kort tid, medan andra stannar kvar i ett stadium under många år och kanske aldrig förmår lämna det. Stadierna förefaller att kompliceras ytterligare när de ingår i en cykel, d.v.s. upprepas gång på gång. En person kan lyckas gå igenom ett stadium och fortsätta till nästa, bara för att falla tillbaka igen.

Aspekt tre – barndomsupplevelser (den psykodynamiska bakgrunden)

Insikt i individens barndomsupplevelser i kombination med flykting/invandrarsituationen och övriga aspekter i referensramen bör kunna ge en djupare förståelse för nuvarande emotionella svårigheter och på vilket sätt dessa kan behandlas. Sett ur psykodynamisk synvinkel tenderar människor omedvetet att återupprätta och upprepa vissa barndomsupplevelser och relationer. Det kan ha varit aktiva

eller passiva upplevelser, sådana som varit lugna fridfulla och kärleksfulla eller tvärtom frustrerande, motsägelsefulla, smärtsamma och traumatiska. Den psykodynamiska uppfattningen understryker att föräldragestaltens vård och den trygga eller otrygga miljön kring spädbarnet och barnet påverkar den vuxna personligheten – den totala karaktärsupbyggnaden och grundläggande trygghetskänslan. Tidvis kan en person förefalla att omedvetet regrediera till dessa, speciellt under perioder av svårigheter, kris och förändring. Erfarenheter varierar och är unika för varje individ. Han/hon påverkas av sina barndomsupplevelser genom hela livet.

En asylsökande

*Asylsökande är flykting
Asylsökande är hatad
Asylsökande är hemlös
Asylsökande - namnet jag aldrig ville ha*

*Asylsökande är förvirrad
Asylsökande är en lögnare
Asylsökande är smutsig
Asylsökande - namnet jag aldrig ville ha*

*Asylsökande är människa
Asylsökande är frisk
Asylsökande är intelligent
Asylsökande – namnet jag aldrig ville ha*

*Asylsökande kan arbeta
Asylsökande kan lära sig
Asylsökande kan känna
Asylsökande – namnet jag aldrig ville ha*

Esther Leander (f.d. Mutuvi),
Årets flyktingkvinnor i Finland 1999.
Övers. Margareta Smith-Edström.

Följande komponenter måste också beaktas: *medfödda och ärftliga faktorer, kön och könsroller, förstärkning, åldern vid tiden för en speciell upplevelse, miljö*. I psykoterapi och i stödarbete har de psykodynamiska och de miljöbetingade faktorerna en stor betydelse. Personen kommer till ett nytt land med hans/hennes unika medfödda och ärftliga egenskaper. Han/hon lever i det nya landet genom erfarenheter från den tidiga barndomen i hemlandet.

Aspekt fyra – relevanta bakgrundsomständigheter

Flyktingen/invandraren kan också påverkas av vad vi kan kalla andra relevanta omständigheter. Inom denna fjärde aspekt i referensramen är följande omständigheter beaktade: ålder för närvarande och vid ankomsten till det nya landet, kön och könsroller, hemland, miljö, landskap, klimat, kultur, religiös/politisk bakgrund, hudfärg, etnicitet och etnisk bakgrund, samhälle, språk, utbildning, anställning, socioekonomisk bakgrund. Det är viktigt att beakta varje relevant bakgrundsomständighet och dess förändringar och inverkan på personen och varje familjemedlem i det nya landet; likväl som det influerar de nuvarande svårigheterna.

Aspekt fem - skälet

- till flykten eller flyttningen från hemlandet
- till valet av det nya landet

Det är av grundläggande betydelse att känna till skälet/en till varför han/hon lämnade hemlandet och orsaken till valet av det nya landet. Varje familjemedlem kan påverkas på olika sätt av skälet. Skälet kan orsaka och komplicera de svårigheter som flyktingen/invandraren går igenom.

Aspekt sex – övergångsrelaterade omständigheter

Övergångsrelaterade omständigheter utgörs av flera komponenter som är specifika för flyktingens och invandrarens

värld. Var och en av dem kan påverka individen och familjemedlemmarna på olika sätt i det nya landet och också påverka de aktuella symtomen och svårigheterna. Det är viktigt att yrkesmänniskan beaktar de övergångsrelaterade omständigheterna som individen/familjen har upplevt och den effekt dessa kan ha haft.

De övergångsrelaterade erfarenheterna är:

- Tidigare upplevelser i hemlandet; förtryck och våld; fysiska och mentala övergrepp och tortyr; fängelse; krigsfångar; förlust, död och försvinnande av vänner och släktingar; förlust av egendom; extrem fattigdom; katastrofer av människohand eller naturkatastrofer.
- Traumatiska upplevelser i samband med ovan nämnda händelser i hemlandet.
- Väntan på asylbeslut; eller väntan på uppehållstillstånd.

Under åren har procedurerna rörande både kvotflyktingar och asylsökande förändrats. Detta kan i efterskott inverka på individen och varje familjemedlem på olika sätt. Länder som tar emot flyktingar har olika procedurer för utredning av ärenden och olika bestämmelser kan tillämpas i fråga om var i landet individen/familjen kan bo under tiden som asylärendet utreds och vad de har rätt att göra under denna tid. Det skiljer sig också i fråga om den sjukvård och det sociala och ekonomiska stöd som erbjuds under väntetiden. I vissa länder kan de asylsökandes levnadsvillkor i interneringslägren vara nära nog omänskliga. Under denna väntan bygger individen/familjemedlemmarna upp speciella positiva och negativa attityder till det nya landet, vilket baseras på de personer han/hon möter i lägret och ute i samhället. De negativa attityderna och fördomarna han/hon möter kan orsaka att individen/familjen har liknande känslor mot innevånarna i det nya landet.

- Följdverkningar av väntan på asyl.

På grund av de komplikationer som uppstår under den här perioden kan det ta längre tid för individen/familjen att anpassa sig till livet i det nya landet. En person som har levt i interneringsläger kan finna livet mycket annorlunda ute i samhället. Under varierande tider har han/hon levt i en isolerad, segregerad värld, vilket kan leda till minskad självkänsla. På grund av den passiva omgivningen kan han/hon ha förlorat självförtroendet och känna sig mer tveksam om sin förmåga att börja om i det nya landet än vad han/hon annars skulle ha gjort. Om individen känner att han/hon behandlats med misstro och förakt under den tiden, kan han/hon möta invånarna på samma sätt. Känslorna generaliseras till att omfatta personer som arbetar i alla allmänna institutioner, till och med dem som vill stöda individen och familjen, som socialtjänsten och sjukvården, skolan m.m. Det gör starten i det nya landet svår.

Följdverkningarna inkluderar misstro, misstänksamhet, fördomar, passivitet, aggressivitet, brist på motivation, förlust av självförtroendet och minskad självaktning. Dessa följdverkningar kan bestå i flera år, ibland en hel livstid, och inverka negativt på flykting/invandrarsituationen och aspekter i referensramen, särskilt *tillvarotillståndet, adaptionscykeln* och andra komponenter av *de övergångsrelaterade omständigheterna*. Om föräldrarna har dessa känslor, kan barnen också ha dem.

- Minskad självaktning i det nya landet.

Flyktingen kan känna minskad självaktning vid ankomsten till det nya landet och någon tid efteråt. En del flyktingar får aldrig tillbaka den självaktning de hade före livet i exil. Barnen påverkas på olika sätt av föräldrarnas minskade självaktning.

- Förlust av samhällsgemenskapen

Den flykting som upplever detta tillstånd känner att han/hon inte hör hemma eller är delaktig i någonting någonsans – vare sig i hemlandet eller i det nya landet. En del av livets mening har gått förlorad och kan inte återfås i den nya omgivningen. Förlust av samhällsgemenskap kommer efter en kort tid i det nya landet eller senare.

- Ambivalens, eller var det värt det?

Individen/familjen kan lida av ambivalens – gjorde jag/vi rätt som flydde från eller lämnade hemlandet? Också med de mest positiva levnadsvillkor i det nya landet kan individen/familjen efter en kort tid börja fråga sig om han/hon/de gjorde rätt.

- Drömmen att återvända till hemlandet och hur det påverkar livet i det nya landet.

Drömmen att återvända till hemlandet kan vara ett hopp för den individ/familj som längtar efter att återvända eller ett hot för den flykting eller familjemedlem som inte vill resa tillbaka. Flyktingen hoppas återvända till hemlandet i dagdrömmar, fantasier och planer. Men drömmen att återvända kan förbli en illusion. Flyktingen kan aldrig bli i stånd att uppfylla den och den kan bidra till hans/hennes och familjens svårigheter. Eller också kan drömmen om att återvända till slut förverkligas och blir en fråga om att välja. Flyktingen blir ”invandrare”, åtminstone känslomässigt. Den traumatiserade och/eller torterade flyktingen med familj kan också drömma om att återvända till hemlandet, trots allt han/hon fått utstå där.

- Flyktingen ”blir” invandrare, beroende på förändringar i omständigheter i hemlandet.

Flyktingen/familjen förvandlas till eller ”blir” invandrare, åtminstone känslomässigt, när politiska och sociala förändringar i hemlandet sker och som tillåter flyktingen/familjen att återvända, fastän de ändå stannar kvar i exillandet. Enligt referensramen förvandlas flyktingens värld till invandrerens, med all dess psykiska och yttre följder.

- Valet att återvända till hemlandet

Ska jag/vi resa tillbaka till hemlandet? Denna möjlighet att välja kan leda till återkommande och smärtsamma inre konflikter inom varje familjemedlem. Det kan ha olika konsekvenser och leda till ångest och andra svårigheter i varje familjemedlem och också till konflikter mellan generationerna.

Avslutande kommentarer

Målsättningen med att utarbeta en referensram är att skapa en klar struktur som kan användas i behandlingsmetoder, stödarbete, undervisning, kurativa och förebyggande projekt och program. Referensramen och dess målsättning kan tillämpas på olika sätt i samhället. Till exempel kan den användas var som helst och med vilken åldersgrupp som helst där kunskap om flyktingen/invandraren är nödvändig i grannskapet, kommunen eller landet och inkorporeras i existerande program, serviceformer och träningsprogram. Referensramen kan fungera som ett verktyg att förstå på ett strukturerat sätt många och ibland komplicerade svårigheter mellan människor. Samtidigt poängteras likheterna människor emellan oberoende av bakgrund. I en vidare förståelse av flyktingens/invandrerens inre och yttre värld, kan den förhindra och motverka diskriminering, fördomar och rasism. Referensramen kan ge ett kollektivt språk inom medicinen, inom den psykologiska och sociala sektorn och i undervisningssektorerna och för andra stödarbetare på olika institutioner och organisationer och på så sätt göra det möjligt för dem att diskutera och planera åtgärder för flyktingarnas/invandrararnas behov – vuxen, barn, tonåring och/eller familj och grupp.

Jag tycker om att se referensramen som ett användbart grundrecept. Precis som med alla recept för att förbereda en viss måltid, så lär sig den kreativa kocken nya saker. Först explicit och sedan implicit, så kan referensramen förbättras med extra kryddor och ingredienser. Den kliniska arbetaren eller stödpersonen, handledaren eller utbildaren, kan alla förbättra den genom att sätta till sina egna personliga erfarenheter och insikter.

Dialog – vårt ansvar för den oavslutade skapelsen

Peter Nynäs, TD, docent i religionsvetenskap

Vikten av samexistens och dialog mellan kulturer och religioner är uppenbar i dag. Samtidigt ställer oss en sådan strävan inför stora utmaningar. Om det fanns ett enkelt recept för dialog mellan människor, så skulle historien och därmed vår samtid se annorlunda ut. Mycket ont hade undvikits. Men, om det inte var möjligt att vända konflikter och slitningar i en konstruktiv riktning, så skulle vår värld också se annorlunda ut.

Mångfald...

Vi vet att det i praktiken inte finns något sådant som *en* judisk, *en* kristen eller *en* muslimsk religion. Både religioner och kulturer rymmer en stor inre mångfald. Att veta att någon är sikh, kristen eller buddhist säger ganska litet om den människans personliga religiositet och hennes vardag av tankar, ord och gärningar.

Samma mångfald möter vi också i vår hållning till andra religioner och kulturer: vissa skillnader kan vi tolerera, vissa ser vi som värdefulla och vissa kanske väcker vår oförståelse eller vårt avståndstagande. Det är likadant med vår egen tro. I praktiken omfattar vi vissa sidor av vår kristna religion på ett högst personligt sätt, medan vi kanske ställer oss avvisande eller likgiltiga till andra.

När det gäller byggstenar till dialog möter vi samma mångfald. Vi kan söka ledstänger i bibeln, traditionen och historisk praxis, men de är kanske inte så entydiga som vi skulle önska. I t.ex. Gamla testamentets böcker kan vi läsa en varning för kulturmötets följder: ”Ger du en främling husrum ställer han till oreda för dig och gör dig främmande för dina egna” (Syraks bok 11:34). Men, vi kan också läsa Jobs bok och inspireras av hur han skryter med sin dygd gentemot främlingen. ”Ingen främling behövde sova på gatan, min dörr stod öppen för vandraren” (Job 31:32).

Möten mellan religioner och kulturer är i grunden mycket komplexa. De problematiska och konfliktfyllda gränserna skapas till stor del av hur vi hanterar och orienterar oss i mångfalden. De finns i grunden inne i oss.

...och platta bilder

Möten med det som är främmande och oliket rör vid det inre i människan. De väcker en inre kamp mellan misstro och tillit. Å ena sidan vill vi tillitsfullt knyta an till andra genom

likhet, ömsesidighet och närhet. Å andra sidan vill vi även bevara vår individualitet. Det gestaltar sig i erfarenheter av olikhet, distans och konflikt. Med dialogfilosofen Martin Bubers ord kan man säga att frågan väcks om att möta den andra som ett Du eller ett Det.

När balansen mellan tillit och misstro utmanas tyr vi oss lätt till platta bilder som ger oss förankring och trygghet, som skapar ordning i vår egen inre och yttre värld. Vi möter inte andra människor som Du, utan på ett distanserat och ytligt sätt. Vi glömmer mångfalden och kvar finns enkla kategorier, vi och dem. Det här skapar en värld av gränser omkring oss.

Det här innebär att vi ser de andra genom förenklingsglasögon. Vi förminskar dem till själlösa ytor. Vi karikerar dem, ibland även på ett otydligt sätt genom ensidiga idealiseringar. Sådant är kränkande. Ingen vill berövas rätteten att forma bilden av sig själv och det man håller heligt.

Platta bilder dehumaniserar den andra och gör oss moraliskt stumma. Vi ser inte de andra som människor som vi själva. De bedöms med andra förutsättningar och måttstockar. Det förtar vår förmåga till erkänsla och omsorg. Det här är i grunden främmande för dialog och konstruktiv samexistens. Det bakbinder möjligheten till dialog.

Dialogens krav

Dialog likställs ibland med en strävan efter likhet. Vi möter det som en betoning t.ex. av likheten mellan judar, kristna och muslimer, av en gemensam etik eller av att den heliga Anden är närvarande i andra religioner. Att söka det som förenar är viktigt, men likhetssträvandenas baksida är att olikhet och mångfald uppfattas som ett problem, inte en tillgång.

Därför måste dialog också handla om annat. Dialog är ett seriöst utbyte mellan två eller flera personer i vilket det finns utrymme för bägge parter själv- och sanningsförståel-

se. Ett sådant utbyte sker inte bara på en tankemässig nivå. Vår självbild och vad vi håller för sant och rätt, är viktiga för oss på ett djupt plan.

Dialog är starkt förknippad med det som Martin Buber beskriver som relationen till ett Du: att vi bemöter varandra med närvaro och öppenhet, med en gränsöverskridande strävan. Det innebär att vi tillåter oss själva att bli sedda av den andra, att vi överlåter en del av vem vi är till den andra. Det gör oss utsatta och sårbara. Det kräver mänskligt mod.

Här döljs utmanande frågor som visar att dialogens grundförutsättning inte finns utanför oss. Dialogens grund finns inne i oss. Vågar vi tillåta oss att växa i mötet med främmande religioner? Vågar vi verkligen ta den andras liv och tro på allvar, som en möjlighet för oss själva? Det här är dialogens radikala grund. Att se den andra som ett Du är att kunna se den som ett möjligt Jag.

Vi har ett ofrånkomligt ansvar att alltid söka den andra som ett Du. Dialog är en livsuppehållande kraft för individ och samhälle. Vår platta hållning till olika religioner och kulturer är inte bara moraliskt problematisk och oförenlig med vårt samhälleliga behov av samexistens. Den tränger också undan något av det mest grundläggande i vår mänsklighet. Vi dehumaniserar också oss själva när vi vänder oss bort från den andra som ett Du, när vi glömmer att vi själva blir till i öppen närhet till andra människor. Människan är människa bara i dialogens öppenhet och utsatthet. Dialogens radikala krav är därför vår del av den oavslutade skapelsen.

Artikeln har tidigare publicerats i Crux nr 3 juni-augusti 2006

Flyktingskap i Bibeln

Svante Lundgren, TD, docent i judaistik

Vår tid har ett flyktingproblem som är större än någonsin tidigare. Men problemet som sådant är inte nytt. Det fanns redan på Bibelns tid. Genèvekonventionen gällde visserligen inte då och inget FN fanns som gav människor flyktingstatus, men det har alltid funnits personer som lämnat sitt hemland och sökt sig någon annanstans, antingen frivilligt eller av tvång. I den nya svenska översättningen (Bibel 2000) finns ordet "flykting" tre gånger, men fenomenet är betydligt vanligare i Bibeln än så. Israels barn fick flera gånger uppleva flyktingskap och Jesus tillbringade sina första år som flykting i Egypten.

“Förtryck inte invandraren”

Israels folks historia börjar med Abraham som flyttade från sitt land för att bosätta sig i ett annat. Efter en tid flyttade det folk han gett upphov till och som börjat kallas Israels folk till Egypten, bl.a. för att klara sig bättre under några nödår (1 Mos. 45: 11). Idag skulle man alltså kalla dem ekonomiska flyktingar.

Efter att tillvaron i Egypten förvandlats till slaveri befriades folket av Mose. I och med att de bosatte sig i Kanaans land blev de upprepade gånger befallda att ta väl hand om de invandrare som bodde i landet. I motiveringarna lyfts israeliternas egna erfarenheter i Egypten fram. "En invandrare får du inte kränka eller förtrycka; ni var ju själva invandrare i Egypten" (2 Mos. 22:21, liknande 2 Mos. 23:9, 3 Mos. 19:33-34, 5 Mos. 10:19, 5 Mos. 24:17-18).

Det hebreiska ord som här används är ger. I Bibel 2000 har det ofta översatts med "invandrare", medan den gamla översättningen föredrog ordet "främling". Ger förekommer sammanlagt 92 gånger i Gamla testamentet och har också i Bibel 2000 på vissa ställen översatts med "främling" samt en gång med "gäst". Det intressanta är att inte ett enda av dessa ställen talar negativt om invandraren. Tvärtom betonas

ständigt att de skall behandlas väl och att de inte skall vara föremål för någon särbehandling. "Samma lag skall gälla för den infödde och för invandraren" (2 Mos. 12:49, liknande 3 Mos. 24:22, 4 Mos. 9:14, 15:15-16). Man förstod mycket väl att den som invandrat var i en utsatt position och därför behövde ett speciellt skydd. Ofta nämns "invandraren, änkan och den faderlöse" som grupper som man har ett speciellt ansvar att skydda och hjälpa (5 Mos. 24:17, 27:19, Jer. 7:5-7, 22:3 m.fl.).

Till grund för den positiva attityden gentemot invandrare låg kanske också – vid sidan av erfarenheterna i Egypten – den sunda föreställningen att folkets stamfader, Abraham, ursprungligen själv var invandrare i landet (1 Mos. 17:8, 23:4). Också de två andra patriarkerna ges benämningen ger: Isak (1 Mos. 35:27, 37:1) och Jakob (1 Mos. 28:4). Att älska invandraren var inte bara att följa Guds bud, utan också att följa Hans exempel (5 Mos. 10: 17-18).

Ett annat ord av relevans för vårt ämne är nokri. Det kan betyda "en annan" samt "främling" i betydelsen från en annan familj eller annat folk. Det är den sistnämnda betydelsen som intresserar oss här. I Bibel 2000 översätts det i regel med "främling" eller "utlänning". Det är värt att notera att inställningen till de främlingar som betecknas som nokri inte är lika positiv som gällande dem som kallas ger. Sålunda hade israeliterna rätt att ta ränta av en nokri, men inte av en israelit (5 Mos. 23:20). Lagen om efterskänkning av skuld under sabbatsåret gällde också den bara landsmän, inte utlänningar (5 Mos. 15:3, jfr. Ords. 20:16, 27:13). Här är det alltså fråga om särbehandling, utlänningen behandlades annorlunda än infödda.

Denna skepsis mot utlänningar bottenade i en rädsla för att de skulle locka israeliterna till avgudadyrkan och annat ont. Så hade det gått för Salomo (1 Kung. 11:1-10) och vissa ordspråk varnade för främmande kvinnor (Ords. 5:1-23). Officiell politik blev det här genom Esra, som drev igenom att

blandäktenskapen upphävdes och de främmande kvinnorna samt deras barn fördrevs (Esr. 10, jfr. Neh. 13:23-31). Denna rasrenhetsmani hör nog inte till de mest uppbyggliga elementen i vår Bibel, men skall naturligtvis ses utifrån den stränga monoteism som utvecklats i landet.

Vilken var skillnaden mellan en ger och en nokri? De förra var villiga att anpassa sig och leva enligt Israels lagar. Ordet kom därför så småningom att börja betyda "proselyt". De som kallades nokri höll däremot fast vid sina egna traditioner och sin egen religion. De kunde därför upplevas som ett hot. Man kan – om man så vill – ta detta som stöd för tanken att invandrare bör anpassa sig till värdlandets värderingar.

En intressant tanke som förekommer i Gamla testamentet är att mänskans lott här på jorden är att vara som en invandrare, dvs. tillfälligt bosatt här. "En tid är jag gäst

[ger] hos dig, en främling som alla mina fäder" säger psalmisten till Gud (Ps. 39:13, liknande 1 Krön. 29:15, Ps. 119:19). Grunden för denna tanke är att vi inte äger denna jord utan att den tillhör Herren. "Landet är mitt och ni är främlingar och gäster hos mig", säger Gud i 3 Mos. 25:23.

Gamla testamentet ger också besked om vad det är som orsakar flyktingskap, dvs. att folk flyttar till ett annat land. Precis som med Israels barn som drog sig till Egypten är motivet ofta att undgå hungersnöd. Det var orsaken till att Elimelek, Ruts svärfar, bosatte sig i Moabs land (Rut 1:1) liksom att Abraham för en tid levde i Egypten (1 Mos. 12:10). Profeten Elisha uppmanade en kvinna att flytta till filistéernas land på grund av hungersnöd (2 Kung. 8:1-2). En annan orsak till flyktingskap var – då liksom nu – krig och förtryck (Se 2 Sam. 4:3, Jes. 16:4).

Jesus som flykting

Matteus evangelium berättar att Maria och Josef på uppmaning av en Herrens ängel som visade sig i en dröm flydde med det nyfödda Jesusbarnet till Egypten (Matt. 2:13-15). Orsaken till denna flykt var svår förföljelse: de hade all orsak att frukta för sina liv. Än idag är detta en viktig orsak till flyktingskap och hur vi som kristna ställer oss till detta borde nog påverkas av att vår Frälsare själv varit flykting.

En central tanke i Nya testamentet är att i Jesus Kristus har alla gamla skiljelinjer förlorat sin betydelse. "Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus" (Gal. 3:28, jfr. Rom. 10:12, 1 Kor. 12:13, Kol. 3:11). Här talas det uttryckligen om både könsmässiga, sociala och etniska skiljelinjer. Att särbehandla någon på grund av dennes etniska härstamning är därför inte bara omoraliskt, utan också okristligt, ett brott mot evangeliets budskap.

I sin berömda liknelse om fåren och getterna vid den yttersta domen säger kungen till de rättfärdiga (fåren) bl.a. att "jag var hemlös och ni tog hand om mig" samt till de orättfärdiga (getterna) att "jag var hemlös och ni tog inte hand om mig." (Matt. 25:31-46). Poängen i liknelse är ju att det som vi har gjort respektive inte gjort "för någon av dessa minsta som är mina bröder", det har vi gjort mot Kristus. När Jesus i liknelsen pekar ut de "hemlösa" som en behövande grupp kan det inte bara handla om personer som är utan hem i betydelsen bostad, dvs. bostadslösa, utan också om dem som är utan hemland, dvs. flyktingar. I själva verket är den tolkningen mer trolig eftersom grundtexten här har ordet xenos (bekant i svenskan genom ordet xenofobi), som betyder "gäst", "främling", "utlänning" och "flykting". Många kommentatorer menar att Jesus här talar om kristna flyktingar som tvingats fly undan förföljelse (jfr. Matt. 10: 40-42).

Gästfrihet var en dygd på Bibelns tid och den kan betyda både att öppna sitt hem och sitt land för personer som

Fred i hemlandet

*Jag vill tillbaka till mitt hemland
Där Herrens fred råder
Där den stilla brisen blåser över dalarna
Träden svingar sina grenar i glädje
Och fåglarna sjunger sina melodiska sånger på dem*

*Jag vill tillbaka till mitt hemland
Där glada barn leker i frihet
Springa efter fjärilarna och njuta av deras
tilldragande färger
Gråta skrattets tåra*

*Jag vill tillbaka till mitt hemland
Där den heliga Andens fred råder
Var är freden? Den var undertryckt och bortkastad
I djupa hav av ängeln Lucifer, vem kan
återupprätta den?*

*Jag är en fattig tiggare och reser i överflödets land
Mitt hjärta har slut på friden
Var är du frid? Jag hörde du blev stulen
Och begravd av de oskyldigas fiende*

behöver härbärge eller skydd. Genom att visa gästfrihet har vissa, enligt Hebréerbrevet, fått (inte terrorister utan) änglar till gäster (Hebr. 13:2). Ordet för gästfrihet, filoxenia, innehåller ordet xenos, vilket som sagt betyder "främling". Så här handlar det inte om att svärmor kommer på besök, utan om att ta emot främlingar, dem som vi betraktar som "de andra" i vår (o)vana att indela folk i "vi" och "de".

Allt i Bibeln är inte så klart och entydigt. Men det Skriften har att säga om hurdan vår inställning till invandrare och främlingar skall vara är osedvanligt entydigt: vi bör möta dem med stor generositet och omsorg.

Främlingen

Jani Edström, TM, utbildare vid Kyrkans Utlandshjälp

Samma dag var två lärjungar på väg till en by som ligger en mil från Jerusalem och som heter Emmaus. De talade med varandra om allt det som hade hänt. Medan de gick där och samtalade och diskuterade kom Jesus själv och slog följe med dem. Men deras ögon var förblindade och de kände inte igen honom. Han frågade: ”Vad är det ni går här och talar med varandra om?” De stannade och såg sorgsna ut, och den ene, som hette Kleopas, svarade: ”Du måste vara den ende som har varit i Jerusalem och inte vet vad som har hänt där under dessa dagar.” ”Vad har hänt?” frågade han. (Luk 24:13-35)

Främlingen vet inte vad som händer. Vi antar att främlingen inte vet något, att främlingen inte kan något. En främling kan ju inte veta. Varför antar vi det? Kanske för att vi inte känner honom, inte känner igen henne. Han hör inte till oss. Hon är annorlunda. De kan inte veta. De är inte härifrån. På samma sätt förhåller sig de två vännerna till främlingen i den här berättelsen. – Du är en främling, säkert den enda som inte vet. Främlingen som inte vet. Annorlunda, kommer utifrån, har inte samma bakgrund. Men vänta! Den här främlingen vet något. Dessutom vill han förstå. Han frågar och vill veta vad vännerna talas om. En nyfiken främling, en klok främling, som inte nöjer sig med sitt utanförskap. Men släpps han in?

Främlingen dyker upp oinbjuden och förenar sig med sällskapet. I allmänhet har främlingen ett privilegium, åtminstone i början. Han behöver inte veta allt. Hon behöver sällan kunna något. Och oberoende om han kan något eller inte så är det knappt någon som bryr sig. Integrationsprocessen tar hand om honom, någon annan sköter om henne. Främlingen kan komma och gå, sälla sig till sällskapet eller gå därifrån. Ingen förväntar sig något av honom, ingen ger henne något. Ingen frågar vart han går eller vart hon är på väg. Men, den här främlingen bestämmer sig för att gå

tillsammans med de andra. Modigt gjort. Det passar inte i vår kultur att tränga sig på så där bara. Utan att fråga. Men det gör han.

Främlingen lyssnar till de båda vännernas bekymmer. Han är på sätt och vis en terapeutisk främling. Han vet vad som finns längst inne i varje människa. Han ger de båda vännerna möjlighet att berätta allt. Och han lyssnar ända tills de ger honom en chans att själv förklara och ställa till rätta. Främlingen förändras plötsligt till en person som kan något, har kompetens för något. Han har kunskap och förmåga att berätta hur saker och ting förhåller sig. Vännerna lyssnar, förstår och blir berörda och tröstade. Vem är han, främlingen?

Främlingen går med dem, främlingen går bredvid dem. Främlingen har tid. Tid att gå tillsammans med dem en bit på vägen. Tills de kan fortsätta på egen hand. Tröstade, styrkta, mera hoppfulla.

Om du vill gå snabbt, gå ensam. Om du vill gå långt, gå med någon annan.

Främlingens mål är inte Emmaus. Främlingens mål är att ge tillbaka hoppet och tron i de båda vännernas, lärjungarnas hjärtan. Men det tar tid. Den här gången tog det hela vägen från Emmaus till Jerusalem. För andra kan det räcka ännu mycket längre, kanske hela livet. Men tillsammans med främlingen kan det lyckas till slut. Han har tålmod. Han har tid. Han kommer från en annan kultur.

I Europa har ni klockor, i Afrika har vi tid.

Och främlingen stannar hos dem. Men bara en stund. Bara så länge att deras ögon öppnas. Bara så länge att de känner igen honom. Tills de har kraft och mod att återvända till

Jerusalem och återta sin egen vardag. En vardag präglad av ett möte med en främling.

Han som verkade vara en främling visade sig sist och slutligen vara en annan. Främling och vän. Den annorlunda och nära. Han var också en av dem. Han gjorde något som de kände igen. Han tog ett bröd. Han tackade Gud. Han bröt det. Och undret skedde. Så enkelt var det. Främlingen gör någonting bekant, något vi kan känna igen, känna igen oss i. Han är inte så annorlunda som vi trott. Han tillhör oss. Vi tillhör honom. Vi tillhör varandra. Han är en del av oss, en del av vårt liv, en del av vårt kultur, delar vår sorg, vår glädje. På samma sätt som han delar alla människors sorg och glädje, i deras liv och kultur.

*För vad är vi
annars tänkta
att vara
för varandra
annat än
ett möte
en beröring*

*medel
för Guds nåd
bröd och vin
till hopp och glädje
- och tröst*

Bön för flyktingar (Joh. 14:2)

Helige Gud,

Öppna mina ögon för den verklighet som flyktingar lever i idag.

I tidningen ser jag en bild av ett färggrant afrikanskt fartyg som är fullt av män med allvarliga blickar, utmattade efter veckor av resande. De drömmer om ett liv och en framtid i Europa.

Jag hör om unga flyktingar som under många långa utmattande veckor, till och med år, tvingas bo i mottagningscentraler, i fängelseliknande förhållanden, här i mitt eget hemland.

Jag läser om oroligheter som uppstått i grannlandet när skolelever med rötter i olika länder inte kommer överens sinsemellan.

Som du Gud vill rädda världens alla folk, inte bara Israel, hjälp också mig att komma ihåg din kärlek till alla världens människor. Lär mig att leva så att ditt ord blir verkligt och acceptera alla människors värde utan att fråga vad jag kan ha för nytta av dem.

Hjälp mig att fråga: Har vi rum för främlingen i vårt land och i våra hjärtan?

*Minna Mannert
(övers. Jani Edström)*

Esbos vädjan

Det 12:e Kulturforumet hölls i Esbo 30.11–2.12.2006 med kultur- och religionsmöte som tema. Den vädjan som publicerades forumets sista dag är ett utmärkt exempel på hur långt religionsmötet mellan kristendom och islam på nationell nivå har kommit i vårt land.

Människor som tillhör olika religioner och kulturer kan idag på ett aldrig tidigare skådat sätt ha kontakter och relationer med varandra. Detta skapar möjligheter till nya innovationer och delande av rikedomar som springer fram ur kulturernas mångfald. Historiskt har olika kulturer alltid lånat av varandra och gett näring åt varandra.

Det krävs två parter för att ett liv tillsammans skall lyckas. Ansvar ligger hos båda; hos kristna såväl som hos muslimer och representanter för andra religioner. När världsläget blir allt mera spänt är det endast dialog och konkreta handlingar som kan leda till ett rättvist samhälle som erbjuder alla samma möjligheter, uppskattning och trygghet utan hänsyn till etnisk bakgrund eller övertygelse.

Vi behöver en nationell dialog. Till denna process inbjuder vi alla parter, muslimska samfund, kyrkor, övriga religiösa samfund, medborgarorganisationer och staten. Det behövs samtal mellan religiösa ledare och myndigheter, men det är också viktigt att samtal förs inom de olika samfunden och mellan deras medlemmar. En fruktbärande dialog förutsätter ett aktivt deltagande mellan jämbördiga parter.

De senaste åren har vi tvingats bevittna en utveckling mot tilltagande motsättningar mellan "islam" och "väst". Moderata röster riskerar att drunkna i ljudet av extrema gruppers tendentiösa och förenklade retorik. På samma gång underblåser man rädsla hos befolkningsmajoriteten. En förvrängd diskussion leder i en riktning vi motsätter oss. Vårt mål är ett tolerant och tryggt Finland.

I muslimska länder har frustrationen brett ut sig under årens lopp. Olösta internationella konflikter ger upphov till mänskligt lidande, mänskorättskränkningar och bitterhet. Dessa element används av extrema grupper som förvränger dem för sina egna syften. Problemen ges ett religiöst innehåll och betydelse trots att de i verkligheten är av social och ekonomisk natur. Religionen erbjuder som bäst en trygghet och bestående grund för livet. Om religionen behandlas och förstås på fel sätt kan den bli ett hot mot mänsklig samexistens.

I en värld fylld av hotbilder riskerar vi att glömma att varje religion innehåller något gott. Vi vägrar att bli redskap för hatpropaganda. I varje religion finns en stabil grund för respekt av det heliga och värdesättande av medmänniskan.

Till en öppen diskussion hör ett fritt informationsflöde och en fri kritik. Alla bör ha mod att uttrycka sin egen övertygelse och lyssna till varandra. Till detta behövs självförtroende och identitet.

Befolkningsstrukturen i de europeiska länderna är mångkulturell och multietnisk. Detta behöver man kunna

förhålla sig till med ett öppet sinne utan överdriven känslighet. Var och en har rätt att känna tillhörighet med det finländska samhället och stolthet över det egna kulturarvet.

Vi behöver konkreta åtgärder. En sådan åtgärd är ordnandet av utbildning för muslimska religionslärare i Finland. Alla barn borde ha möjlighet till en högklassig undervisning i egen religion i grundskolan. Alla som bor i Finland borde också garanteras begravning och gravplats enligt sin egen religion. Alla religionssamfund borde få tillgång till statligt understöd.

En organiserad samtalskontakt borde ordnas mellan myndigheterna och de muslimska samfunden. I olika länder har man prövat på olika samarbetsmodeller. Vi kan lära oss av dem i Finland. Vi ger vårt fulla stöd till det nyligen grundade Islamska rådet i Finland.

Problem relaterade till integrering borde stävjas genom att erbjuda invandrare arbete, ekonomiska och sociala tjänster samt utbildning. På så sätt motverkar man att konflikter uppstår av religiösa orsaker. Både finländare och invandrare behöver dessutom mera information om varandras kulturer; det gäller både i kontakter mellan myndigheter och i det dagliga umgänget.

Kvinnornas ställning behöver ägnas särskild uppmärksamhet. Kvinnors betydelse som fredsbyggare är stor. De har rätt att delta som jämbördiga parter i byggandet av samhället och de religiösa samfunden.

Demokrati, rättsstat, yttrandefrihet, jämlikhet, tolerans och mänskliga rättigheter är våra värderingar som alla som bor i Finland har nytta av.

Dessa värderingar kommer inte gratis; det krävs att man arbetar för dem, aktivt driver och försvarar dem. Endast då dessa värderingar förverkligas fullt ut garanterar det ett mänskligt, fysiskt och socialt sett tryggt Finland.

Esbo kulturforum 2.12.2006

GUD

*du som möter oss i främlingen,
gör oss öppna för varandra.
Befria oss från rädsla så att vi vågar ta till oss
de okända djupen och de plågsamma
erfarenheterna hos andra människor
och därvid bli lyhörda för ditt tilltal.*

*Gud,
gör oss stolta över att vårt land kan
få bli en fristad
för dem som hyser en välgrundad fruktan
för förföljelse.*

*Vi ber om mod hos våra beslutsfattare,
så att de vågar ta ansvar
för en mera human och rättssäker asyl-
och flyktingpolitik.
Gör oss beredda att tillsammans förändras
så att en gemensam framtid i trygghet
blir möjlig.*

*Gud,
du som är gränsöverskridande kärlek,
låt oss av nåd få återspegla något av denna
i våra liv och i vårt samhälle.*

Amen

- Årkebiskop KG Hammar, Svenska kyrkan -

Praktiska synpunkter

Det finländska samhället förändras, blir allt mer mångkulturellt och mångreligiöst. Förändringarna märks också i de lokala församlingarna, särskilt på orter där det finns etniska minoriteter eller en mottagningscentral för asylsökande.

Att tillhöra den finlandssvenska minoriteten kan ge en grundförståelse för invandrades situation. Detta märks också i många finlandssvenska församlingars engagemang för asylsökande och invandrare.

Församlingarnas beredskap att hjälpa asylsökande och invandrare kan variera även om viljan finns. I en del församlingar ligger ansvaret för invandrararbetet på någon anställd. I andra församlingar är det frivilliga, aktiva församlingsmedlemmar som har kontakt med asylsökande och invandrare.

Mötet med invandrare kräver att man i församlingarna har beredskap att sätta sig in i frågor som berör andra kulturer och religioner. Kulturmöte och religionsmöte sker i första hand i mötet mellan människor. Det kan vara enkelt och okomplicerat när det finns en öppenhet och nyfikenhet inför det annorlunda. Det kan vara praktiskt när det gäller att gå till mötes eller se de konkreta behov som finns.

Mötet med flyktingar och invandrare kan underlättas av att man själv ställt sig vissa grundläggande frågor, t.ex.:

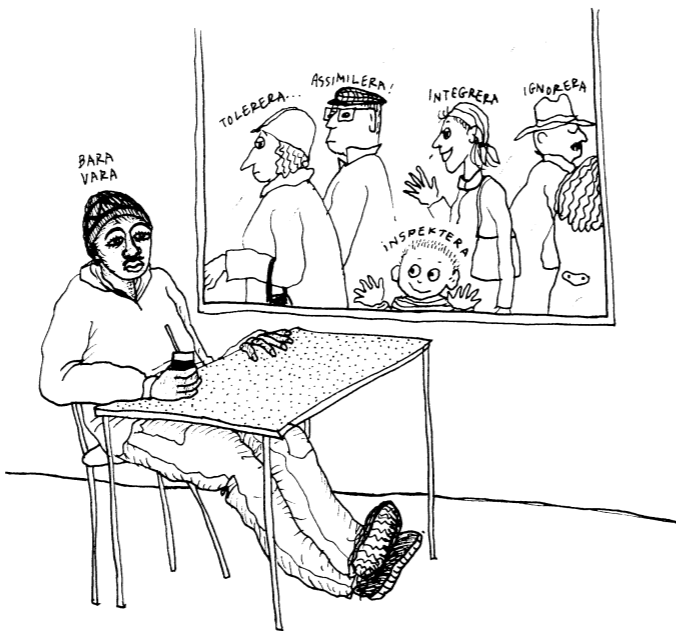
Vad är omistligt i min egen kultur? Vad är centralt i min egen tro och övertygelse? Vad innebär religionsfrihet i praktiken? Hur kan och bör religion och kultur gestaltas i skolan och samhället? Kan jag respektera en annan människa och hennes rätt till sin övertygelse på samma sätt som jag själv har denna rätt? Hur visar jag respekt för det annorlunda? Vilket ansvar har vi som finlandssvenskar för att de nya finländarna känner sig hemma i vår kultur? Hur kan vi berikas genom kontakten till de nya finländarna? Vad är målet för mötet med invandrare ur församlingsperspektiv?

Skapa kontakter!

Finlandssvenskarnas minoritetsställning ger en viss inblick i invandrarens situation. Flera finlandssvenska församlingar har prövat olika metoder för att ta sitt ansvar för invandrarna och deras situation. Här är några exempel på hur du kan medverka till att invandrare kan känna sig hemmastadda i vårt land:

Bjud invandraren till församlingens normala verksamhet; gudstjänst, dagklubb, familjeklubb, skriftskola, läger, utfärder och annan gruppverksamhet.

Ordna utfärder, läger och gruppverksamhet för invandrare och deras stödpersoner.

Stöd invandrades möjligheter att ge uttryck för sin egen kultur, t.ex. genom att upplåta församlingens lokaler för dem.

Gör den finländska kulturen känd för invandrare i samarbete med kommunen och andra organisationer som arbetar med och för invandrarna. Det ger samtidigt invandrarerna möjlighet att berätta om sin egen kultur. Ordna mat-, musik- och hantverksevenemang.

Uppmuntra församlingsmedlemmarna att lära känna invandrare och bjuda dem hem till sig.

Påverka invandrarernas möjligheter att få arbete genom att uppmuntra lokala arbetsgivare att anställa invandrare. Församlingarna kan själva anställa invandrare till vissa tjänster. Många invandrare har utbildning och arbetsfärdigheter från olika områden.

Några slutledningar hämtade från Kyrkans invandrararbets Grundkurs II, september 2006

Låt allt du gör för en annan människa komma från hjärtat.

Använd gärna ord som *vandra med*, *vara medmänniska*, *göra hemmastadd* istället för *integrering*.

Omsätt kärlekens och omtankens språk i praktisk handling.

Kyrkan och församlingen skall få vara en viloplats och en trygg plats för invandrare.

Församlingens uppgift är att framhålla den kristna tron, Guds nåd och kärlek, i ord men aldrig utan handling.

Genom det vi är och gör blir kyrkan närvarande och församlingen en värmande gemenskap.

Självårdskompetens är en av församlingens viktigaste resurser – låt den komma till användning.

Vår personlighet och vårt uppträdande bör spegla en kristen människosyn.

Vi behöver tid att förstå andra människors behov i relation till våra egna resurser.

Kyrkan och församlingen kan fungera som en bro mellan invandrare och det övriga samhället.

Vi behöver kunna tolka och förstå det mångkulturella i våra församlingar.

Kontaktinformation

Amnesty International

Gräsviksgatan 24 D
00180 Helsingfors
(09) 586 0440
www.amnesty.fi

Ekumeniska rådet i Finland

PB 185
00161 Helsingfors
(09) 180 2369
www.ekumenia.fi

Finlands Flyktinghjälp

Ludvigsgatan 3-5 B 42
00130 Helsingfors
(09) 696 2640
www.pakolaisapu.fi

Finlands Röda Kors

Fabriksgatan 1 A
PL 168
00140 Helsingfors
(09) 129 31
www.redcross.fi

Finlands FN-förbund

Tölötorrgatan 2 B
00260 Helsingfors
(09) 2315 0500
www.ykliitto.fi

Flyktingrådgivningen

Mannerheimintie 40 D 79
00100 Helsinki
(09) 251 9000
www.pakolaisneuvonta.fi

Förbundet för mänskliga rättigheter

Döbelnsgatan 2, 8.vån,
00260 Helsingfors
Tfn (09) 4155 2500
Rådgivning (09) 4155 2552
Fax (09) 4155 2520
info@ihmisoikeusliitto.fi

Kyrkans Utlandshjälp

Lotsgatan 1 A / PB 185
00161 Helsingfors
Tfn (09) 180 21
Fax (09) 180 2207
www.kua.fi

Kyrkostyrelsen för Finlands evangelisk-lutherska kyrka Kyrkans central för det svenska arbetet (KCSA)

Hamngatan 9
PB 185, 00161 Helsingfors
(09) 180 21
www.evl.fi

Sekreteraren för invandrarfrågor

Hamngatan 11
PB 185, 00161 Helsingfors
(09) 180 2410
www.evl.fi

Utlänningsverket

PB 18, 00581 Helsingfors
Bryggerigatan 2 A, Helsingfors
Kundbetjäns punkt: Brädgårdsgatan 10,
Helsingfors, Sörnäs
www.uvi.fi

FN:s flyktingorgan UNHCR

Ynglinggatan 14, 6 tr
S-11347 Stockholm
Sverige
+46 8 457 4880
www.unhcr.fi

Churches' Commission for Migrants in Europe (CCME)

Ecumenical Centre, Rue Joseph II 174
BE-1000 Brussels Belgium
phone +32 2 234 6800
fax +32 2 231 1413
www.cec-kek.org/content/ccme.shtml
info@ccme.be

